אונטער'ן ים

(נאך זשול ווערן)

— פארזיכטיק ! גיט אכטונג וואו איר גייט, — האט מיר מיין פירער געזאגט : — נאך איין טרעפל...

מיר זיינען אראפגעגאנגען אויף דעם לעצטן טרעפל און זיינען אריינגעקומען אין א גרויסן ברייטן זאל, העל באלויכטענעם מיט עלעקטרישע לאמפן.

— וואו בין איך ? — וואס טו איך דא ? ווער איז דאס מיין געהיימער אומבאקאנטער פירער ?

פראגן אן ענטפערס...

א לאנגער שפאציר בייגאכט. אייזערנע טויערן וואס האבן זיך אונטער אונז מיט א ליארעם פארמאכט. טרעפ וואס פירן, לויט ווי מיר דאכט זיך, גאנץ טיף אין דער ערד — אט דאס איז אינגאנצן וואס איך האט ניט געהאט קיין צייט לאנג צו קלערן וועגן דעם.

— איך זייט געווים נייגעריק צו וויסן, ווער איך בין ? — האט מיין פירער אנגעהויבן צו ריידן : — איך הייס פאלקאווניק פיערס. איר ווילט וויסן וואו איר זענט ? — אין אמעריקע, אין דער שטאט באסטאן אויפ'ן באן הויף.

— אויפ'ן באן הויף ?

— יא, מיין הער, אויפ'ן באן הויף אינם וואקזאל פון דעם "באסטאן ליווערפול פנעאומאטישע אייזנבאן".

מיין פירער האט זיך גענומען מיר דערקלערן און האט מיר מיט דעם פינגער געוויזן אויף צוויי דיקע אייזערנע צילינדערס, די דיק פון יערן באזונדער אין אן ערך פון אנדערטהאלבן מעטער אין דורכשניט, ביידע ליגן איינער נעבן אנדערן אויף דעם פוסבאדן פונם זאל.

איך האב אנגעהויבן באטראכטן די צילינדערס וועלכע איך האב נאר געקאנט זעען פונם עק, ווייל נאר די עקן פון זיי זיינען געלעגן אינם זאל און די רעשט, די גאנצע לענג פון זיי האב איך ניט געקאנט זעען; די דיקע מויער פונם זאל האט דאס פארדעקט פאר מיינע אויגן. די עקן פון די צילינדערס זיינען געווען פארמאכט מיט טירלאך מיט מעשענע שטארקע ריגלען; פון אויבן ציען זיך פון די צילינדערס א גרויסע מענגע רערן, און די רערן גייען אונם באלקן פונם זאל און ווערן דארט פארלארן.

איך האב באלד אנגעהויבן פארשטיין וואס דאס איז אזוינס.

ערשט ניט לאנג האב איך געלייענט אין אמעריקאנישע ציישונגען וועגן א וואונדערלאכן פראיעקט צו ציען פון איראפע ביז אמעריקע אן אייזנבאן אין אייזערנע רערן אונטער דעם ים. דעם פראיעקט אויסצופירן האט זיך אונטערגענומען א געוויסער פאלקאווניק פיערס, וועלכן איך האב איצט געהאט די ערע צו זעען.

איך האב מיך אנגעהויבן דערמאנען וואס דארט איז געשטאנען אין יענער ציישונג. דער גוטער רעפארטער האט זיך באמיט צו באשרייבן פיל קלייניקייטן פונם בארימטן פראיעקט. ער האט גענוי בארעכנט וויפל אייזן מען באדארף צו די גרויסע רערן; לויט זיין חשבון איז אויסגעקומען אז מען דארף 1,600,000 קוביק מעטער אייזן, אויף דער וואג וועט עס באטרעפן 13 מיליאן טאן; צו פירן דאס אייזן וועט מען באדארפן 200 שיפן וואס יעדע זאל קאנען טראגן משא פון צוויי הונדערט טאן, און יעדע שיף וועט מוזן מאכן דריי און דרייסיק רייזעקורסן אהין און צוריק. די אלע שיפן וועלן צעפירן שטאל צו צוויי גאנץ גרויסע הויפט שיפן וואס אויף זיי וועלן הענגען ביידע עקן פון די רערן וואס מען וועט ציען פון ביידע ברעגן פון ים. די רערן וועלן ווערן געמאכט פון צוזאמענגעשרויפטע קורצע צילינדערס, יעדעס שטיקל פון דריי מעטער די לענג. די גאנצע רערן וועלן זיין איינגעהילט מיט א דיקע גוטאפערקענע הויט כדי דאס וואסער זאל ניט אנרירן דאס אייזן.

אינוויינק אין די רערן וועט מען ליגן אייזערנע שינעס וואס אויף זיי וועט גיין די באן. די וואגאנעס וועלן זיך שנעל באוועגן ניט דורך דאמף נאר דורך געפרעסטע לופט וואס מען וועט אריינלאזן אין די רערן, דאס הייסט דורך פנעאומאטישע מאשינען אקוראט ווי עס געפינען זיך אין פאריז און אין אנדערע גרויסע שטעט פנעאומאטישע פאסטן, דאס הייסט, אזעלכע לאנגע אייזערנע רערן וואס פון איין עק ווערן אריינגעלייגט בריוו אדער אנדערע זאכען פון דער פאסט, און דורך א לופט פאמפע לאזט מען אריין געפרעסטע לופט. די לופט פארשפרייט זיך מיט א שטארקער קראפט און שטופט די זאכן וואס ליגן אין דער רער און באוועגט זיי זייער שנעל ביז זיי קומען צום אנדערן עק און דארט נעמט מען זיי ארויס. —

דער רעפארטער פון די אמעריקאנער ציישונג וואס איך האב געלייענט, האט פארגלייכט די נייע אייזנבאן מיט אלע אנדערע באנען און האט אויפגעוויזן אז די לעצטע האט זייער פיל מעלות מער פון אנדערע באנען, ווייל דא וועט זיך דער צוג ניט שאקלען. דער רייזענדער וועט זיך אימער געפינען אין איין טעמפעראטור, עס וועט ניט זיין אמאל קאלט און אמאל היים, די רייזע וועט זיין ביליק, און נאך פיל מעלות טובות.

דאס אלעס האב איך מיר דערמאנט.

דער פראיעקט איז אלזא אויסגעפירט געווארן און די צוויי צילינדערס וואס איך זע דא אין דעם זאל, ציען זיך פון דאנען אונטערן ים ביז ליווערפול, אין ענגלאנד דורך דעם גרויסן ים אוקינוס. כאטש איך האב דאס מיט מיינע אויגן געזעען האב איך זיך אליין ניט געגלויבט, אז די רערן זיינען געלעגן אין אמת. אבער אז די מענשן זאלן קאנען פארן אין זיי, דאס גלויב איך ניט.

איז דען מעגלאך צו באקומען אזוי פיל געפרעסטע לופט וויפיל מען באדארף צו שטופן די וואגאנעס אויף אזא ווייטן מהלך ? האב איך הויך מיין מיינונג אויסגעשפראכן.

— פאר וואס ניט, זייער לייכט — האט זיך אנגערופן דער פאלקאווניק פיערס — צו דעם איז גענוג די מענגע דאמף וואס דורך די דינע רערן וועלכע איר זעט דא אויף די צילינדערס שטעלן זיי צו געפרעסטע לופט. די מאשינען ארבעטן מיט דאמפקראפט און זיי באוועגן זייער גרויסע מיעכעס וואס שטופען די לופט אין די רערן אריין. די לופט ווערט געשטופט מיט א שרעקלאכער קראפט און אונזערע וואגאנעס לויפן אזוי ווי א שטורעם ווינט טויזענט מיט אכט הונדערט קילאמעטער יעדע שעה. אזוי געשווינדט כמעט ווי א קויל פון א הארמאט — און אונזערע רייזנדע פארן אפ אין א צוויי שעה מיט פערציק מינוט א מהלך פון פיר הונדערט קילאמעטער פון באסטאן ביז ליווערפול —

— טויזנט אכט הונדערט קילאמעטער א שעה ! — האב איך פארוואונדערט אויסגעשריען.

— קיין איינעם ווייניקער — האט זיך אפגערופן דער פאלקאווניק פיערס — און וואס פאר א גוטע רעזולטאטן מיר האבן פון אזא שנעלער רייזע ! די זייגערס אין ליווערפול צייגן שטענדיק מיט פיר שעה און פערציק מינוט שפעטער ווי ביי אונז אין באסטאן; אלזא דער רייזנדער פארט ארויס פון באסטאן ניין אזייגער אין דער פרי און קומט נאך ליווערפול אזייגער דריי מיט פיר און פופציק מינוט נאכמיטאג. דאס הייסט געשווינד איבערגעלעבט א טאג. און ווידער פארקערט. די רייזנדע וואס פארן פון ליווערפול אהער נאך באסטאן מיידן אוים די זון מיט 900 קילאמעטער יעדע שעה און ווען למשל זיי פארן ארוים פון ליווערפול אקוראט צוועלף נאכמיטאג, קומען זיי קיין באסטאן אזייגער ניין מיט פיר און דרייסיק מינוט אין דער פרי. דאס הייסט פריער נאך מיט עטלאכע שעה איידער זיי זיינען ארויסגעפארן פון ליווערפול ! א יא שיין ! שיינט מיר אז שנעלער קאן שוין גאר ניט מעגלאך זיין !

איך האב ניט געוואוסט וואס צו קלערן. איך האב אנגעהויבן מספק צו ווערן אויב איך האב ניט צו טאן מיט א משוגענעם. ווארום אין אמת אריין האב איך דען געקאנט גלויבן אז דאס אלעס איז אין דער ווירקלאכקייט מעגלאך דאמאלסט ווען מיר איז געקומען אויף די געדאנקען פיל קשיות.

— נו גוט, — האב איך געזאגט, — איך וועל שוין נאכגעבן אז די שנעלקייט איז מעגלאך צו באקומען, און די רייזנדע וועלן שוין פארן מיט די פנעאומאטישע טייוועלס-באנען; אבער איז דאך א גרויסע קשיא, וויאזוי וועלן קאנען איינגעהאלטן ווערן די שנעל צוגן צום סוף ? עס וועט דאך אלעס צעברעכען און צעהאקן אויף פיצלאך, בשעת מען וועט דעם צוג איינהאלטן.

— אך, וואו ! — האט זיך אנגערופן דער פאלקאווניק און האט אויפגעהויבן די ארעמס. צווישן די ביידע צילינדערס וואס איינעם גייט א באן פון באסטאן נאך ליווערפול, און אין דעם אנדערן צוריק פון דארט אהער, צווישן די ביידע צילינדערס פון ביידע עקן איז דא א קאמוניקאציע. ווען דער צוג קומט שוין נאענט צום עק באווייזט זיך אונז אן עלעקטרישער פונק און דער זעלבער סיגנאל לויפט אין דער רגע נאך ליווערפול. דארט האלט מען איין די מאשינען זיי זאלן שוין מער ניט שטופן די לופט אין דער רער אריין, און דער צוג באוועגט זיך שוין גאר מיט דעם בלויזן אימפעט און דא אין באסטאן לאזט מען אריין אין דער זעלבער רער געפרעסטע לופט אנטקעגן דעם צוג, וואס הייסט קאנטרא-לופט. אזוי ווי ביי די געוויינלאכע אייזנבאנען "קאנטרא-פארע" און די קאנטרא-לופט האלט ביסלאכווייז איין דעם אימפעט פון דעם צוג ביז ער שטעלט זיך רויק ביי דעם עק פון דעם צילינדער. איר בעריגנס, וואס טויג אונז אזויפיל צו ריידן וועגן דעם, עס איז דאך בעסער איר זאלט פרואוון אליין פארן אויף דער נייער באן !

דער פאלקאווניק האט ניט געווארט אויף קיין ענטפער, נאר האט גלייך א שטארקן שלעפ געטאן ביי א מעשענעם הענטל פון דעם טירל, עס האט זיך געעפנט א קיילאכדיקע טיר איבער דער גאנצער דיק פון דעם צילינדער און איך האב דערזעען א רייע מיט בענק, יעדע באנק א געזעס פאר צוויי פערזאן.

— אט איז א וואגאן ! — האט דער פאלקאווניק צו מיר געזאגט. — ביטע אין דער מיט אריין.

איך בין אריינגעגאנגען; דאס ווענטל פון הינטער מיר האט זיך באלד פארמאכט. —

ביי די ליכט פון עלעקטרישן לאמפ וואס האט געהאנגען אין דער הויך אין דער מיט וואגאן, האב איך מיך געקאנט גוט ארומקוקן. דער וואגאן איז גאנץ איינפאך געבויט, א לאנגער קיילאכדיקער צילינדער וואגאן, אויסגעטאפירט מיט געוואנט; פופציק פאטעלן זיינען אויסגעשטעלט צו צוויי אין א רייע פאר צוויי פערזאן צו זיצן; ביי ביידע עקן פון דעם וואגאן זיינען דא קלאפקעס צו רעגולירן די לופט, פון פארנט ארויסצולאזן די געדריכטע לופט [...]

איך האב זיך גוט איינגעהערט און האב ניט מער געשפירט ווי א זייער שטילן שארך פון דעם וואגאן וואס באוועגט זיך אויף גראדע שינעס. איך בין געווארן זייער אנטציקט פון דער באוועגונג און האב ניט געגלויבט אין דער ווירקלאכקייט. איך בין געזעסן שטיל און די צייט איז געשוואומען.

עס איז פאראיבער א שעה צייט. פלוצלונג האב איך געשפירט עפעס א קעלט אויף מיין שטערן און דאס האט מיך עטוואס דערמונטערט. איך האב אויפגעהויבן די הענט צום שטערן און האב אים אנגעטאפט, — ער איז נאס...

— נאס ! וואס איז דאס ? צי איז די רער געפלאצט פון שטארקער דריקונג וואס די וואסער פון גרויסן ים דריקט אויף איר, און וואס ביי יעדער טיפעניש מיט צען מעטער ווערט די דריקונג שטארקער מיט א גאנצער אטמאספער (דאס הייסט מיט אזא משא וואס די לופט דריקט אויף יעדער זאך וואס געפינט זיך אויף דער יבשה) ? צי האט אונז דער ים פארשלונגען ?

א שרעק האט מיך אנגענומען. איך האב געוואלט אנהויבן שרייען, און . . . און איך האב מיך געפונען אין מיין אייגענעם גארטן אנגעלייגט אויף א פאטעל, און א פרישער רעגן האט געטריפט אויף מיין שטערן און האט מיך איבערגעשלאגן מיין זיסן שלאף, אין וועלכן איך בין אריינגעפאלן נאכדעם ווי איך האב איבערגעלייענט אן אמעריקאנער ציישונג, אין וועלכער דער רעפארטער האט זיך באמיט צו באשרייבן דעם פראיעקט פון פאלקאווניק פיערס, וואס לויט ווי מיר דוכט זיך, איז עס אינגאנצן ניט מער ווי א חלום.

דער גרעסטער טעלעסקאפ אין דער וועלט, וואס ווערט איצט פארפולקאמט

די קאנאלן וואס מען זעט ניט בולט אויף דעם פלאנעט, זיינען קינסטלאך [...]

[...]

דער נייער טעלעסקאפ וועט, א האפט מען, לייזן די דאזיקע פראגע וועגן מארס.

אט אזוי מאכט די וויסנשאפט א מאל גרעסערע שריט פאראוים — נייע וועלטן ווערן אנטדעקט און נייע אמת אויסגעפונען . . .

קוריאזע פאקטן פון אידישן לעבן און אידישער געשיכטע

וואס האבן די דייטשע אידן געטאן פאר דייטשלאנד

די פאליטישע ליטעראטור אין דייטשלאנד האט אין דער אידן פראגע אויפצואווייזן א פאר נייע ווערק, וועלכע זיינען דערשינען אין די לעצטע טעג.

אין דעם ווערק אונטער דעם נאמען "דער אנטיסעמיטיזם אין דער דייטשער ליטעראטור" שטעלט זיך דר. מארבורג, א דייטשער אדוואקאט און פובליציסט, אפ אויף דער "כאראקטעריסטישער אבער גאנץ אומפארשטענדלאכער דערשיינונג, אז מיליאנען דייטשן זאלן זיך לאזן מיטרייסן פון א באוועגונג, וואס איז געווענדעט קעגן א קליינער גרופע מענשן וועלכע מאכן ניט אוים אפילו איין פראצענט פון דער דייטשער באפעלקערונג, און דערצו נאך קעגן אזא מענשן גרופע, וועלכע איז דאך אין גרעסטן טייל קולטורעל אי פאליטיש פולשטענדיק אסימילירט".

[...]

וועלכער איז נאטירלאך זייער ווייט פון אהבת ישראל.

שולצע פפלעצער, די ביאגראף פון הינדענבורגן, פארטיידיקט די אידן קעגן די נאציאנאל סאציאליסטישע פלענער ניט אזוי צוליב מענשלאכקייט, ווי א דאנק דער אומדורכפירבארקייט פון די דאזיקע פלענער. ער האט אויך מורא, אז דורך אזא פאליטיק וועט מען ארויספאדערן די גרויסע גייסטיקע מאכט פון די אידן, אז זיי זאלן זיך ווענדן קעגן די דייטשע אינטערעסן. דער אידישער האנדעל און די אידישע פינאנצן האבן זיך ארויסגעוויזן ניט פאר שעדלאך, נאר פארקערט, פאר העכסט נוצלאך פאר דעם ווירטשאפטלאכן לעבן פון דייטשלאנד. ער איז אויך מודה, אז די פאראורטיילן פון די דייטשן זיינען אפט גורם דערצו, אז דער איד זאל אפגעשטופט און פארביטערט ווערן; אט דאס איז אמשעדלאכסטן פאר די דייטשע אינטערעסן. ער האפט אלזא דאס יונגע דור אזוי צו דערציען, אז די אידן און דייטשן זאלן קא[...]

[...]

פירן די ארימע ארבעטער זיי זאלן אויספארקויפן זייערע לעצטע בלוטיקע גראשנס און קומען אהער זיך מאטערן.

"ברידער, לאזט זיך ניט פארפירן !

"מיט דער האפענונג, אז איר וועט פאר אונזער טרויעריקן בריוו אפגעבן אן ארט אין אייער חשוב'ער ציישונג, דאנקען מיר פאראוים און צייכענען זיך אונטער מיט דרך-ארץ און גרוס :

משה כאזין (טריסק, וואלין); מאיר בארענפעלד (לעמבערג); נ. גרינבערג, מארגולים (ווארשע); נחום באיזילי (קאוועל); י. זילבערמאן (פשעמישל); א. לוסגארטן (אסטראוויעץ); ל. ב. פילעסדארף, מ. פריזוער (רודקי); איציק לאס (ווישקאוו), אלטע פאגעלברוסט, דוד אסיפאוויץ, ב. בראנשטיין (ווישקאוו).

[...]

אין אייביקן אנדענק

פון די יעניקע וועלכע זיינען אויף אייביק אוועק.

מיר ספעציאליזירן זיך אין מאכן אלערליי

אידישע מצבות

אויף פארשידענע שטיינער ארבעט גאראנטירט. מעסיקע פרייזן

WM. SHEWCHUK

173 McGREGOR STREET

ארום סעלקירק עוועניו

סיימאן וואלפמאן ע"ה

מיר דריקן אוים אונזער טיפסטען מיטגעפיל צו דער אלמנה און פאר'יתומ'טע קינדער און צו דער גאנצער משפחה אין זייער גרויסן פארלוסט. שטארקט אייך אין אייער איצטיקן שווערן מאמענט און איר זאלט שוין מער פון קיין צער ניט וויסן.

מר. און מרס.
יעקב זילבערשטיין
און פאמיליע

סיימאן וואלפמאן ע"ה

מיט געבויגענע קעפ שטייען מיר ביי זיין פרישן קבר און מיר דריקן אוים אונזער טיפסטן מיטגעפיל צו זיין פרוי און קינדער און צו דער גאנצער משפחה אין זייער גרויסן פארלוסט. המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

מר. און מרס. ברוקלער
550 פריטשארד עוו.

סיימאן וואלפמאן ע"ה

צו דער אלמנה און צו די קינדער דריקן מיר אוים אונזער טיפסטן מיטגעפיל אין דעם פארלוסט פון זייער ליבן מאן און פאטער. מיר ווינשן זיי און דער גאנצער משפחה נעטרייסט צו ווערן און מער פון קיין צער ניט וויסן.

מר. און מרס. בראדי
און פאמיליע

[...]עטל פאזין ע"ה

[...] מיטגעפיל צו דער גאנצער משפחה [...] זייער גרויסן פארלוסט.

מ. א. גרעי,
און פאמיליע

[...]

די צוויי נייע מערב קאנאדער סענאטארן

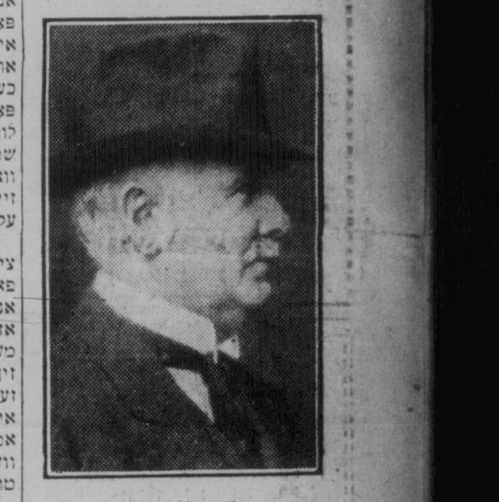

פעטריק ("פעט") בוירנס, רייכער פלייש-הענדלער פון קאלגארי, איז נעערט געווארן צו זיין 75טן געבורטסטאג מיט א באשטימונג צום סענאט.

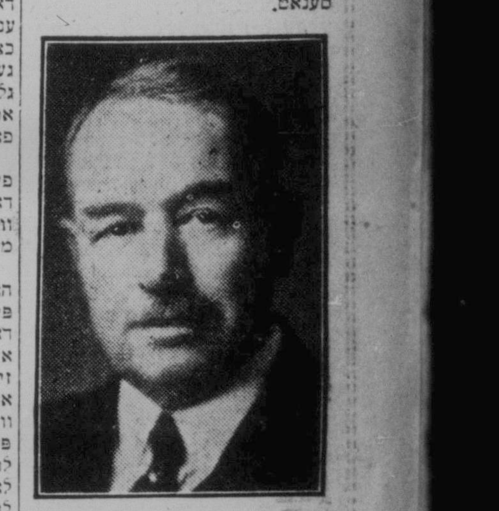

ארטור מארקאט, קיי.סי., וועלכער איז ערשט באשטימט געווארן פאר א מיטגליד פונם קאנאדער סענאט.

א נייער קוואל פון ענערגיע אין מאניטאבא

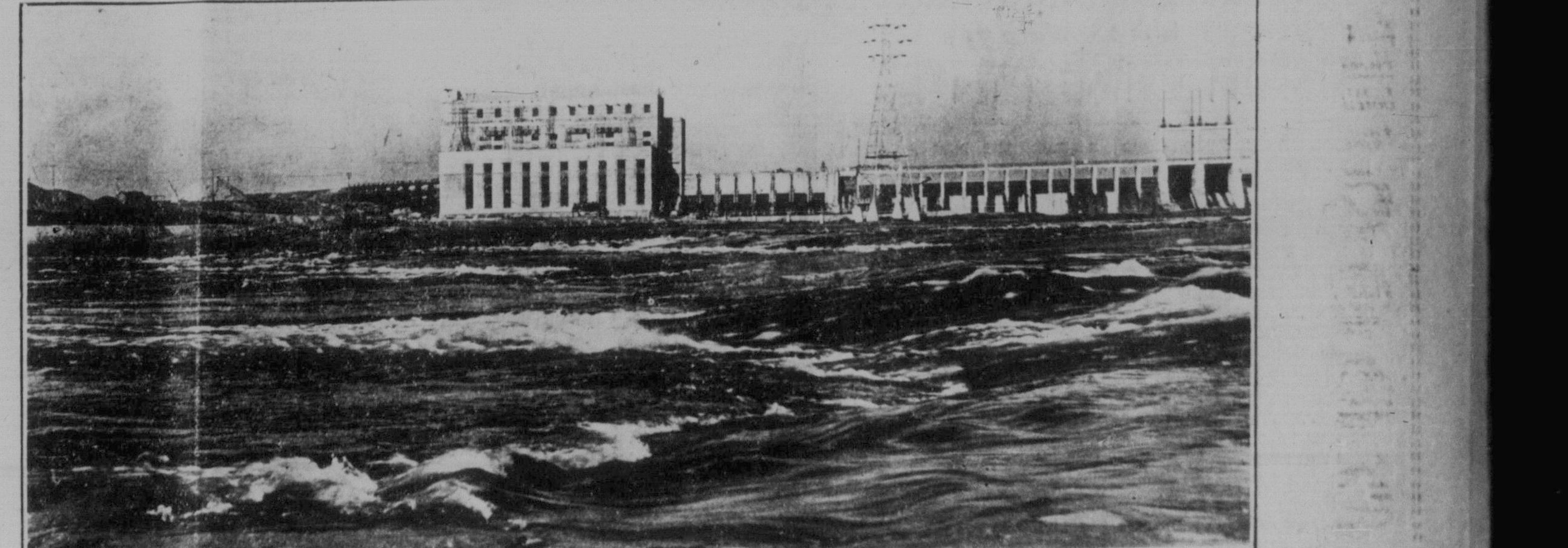

דער נייער סעווען סיסטער פאלס-פלענט פון דער גארטוועסטערן פאוער קא. פארבינדעטע פון דער וויניפעג עלעקטריק קא. געעפנט די וואך מיט 112 טויזנט פערד קראפט, די קאפאסיטעט פונ'ם פלענט וועט ביסלאכווייז פארגרעסערט ווערן ביז 225 טויזנט פערד קראפט.